

Lausunto

31.05.2021

Asia: VM019:00/2021, VN/2033/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän toiminnan valmistelun rahoituksesta vuosina 2021 ja 2022

Lausunnonantaja

Lausunnonantaja on:

Kunta

Huomiot valmistelun rahoituksen määräytymisperusteisiin

a) Hyvinvointialueiden valmistelun rahoituksen määräytymisperusteet

Valtiovarainministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän toiminnan valmisteluun myönnettävästä rahoituksesta vuosille 2021 ja 2022. Hyvinvointialueiden toiminnan rahoitus vuosina 2021 ja 2022 perustuisi asetusluonnoksen mukaan valtion varoista maksettavaan valtionavustukseen. Määräraha olisi luonteeltaan yleistä valtionavustusta, joka voidaan maksaa hyvinvointialueille ilman erillistä hakemusta.

Esityksen mukaan hyvinvointialueiden toiminnan valmisteluun myönnettävä koko maan rahoitus olisi vuonna 2021 yhteensä 14 973 000 € (3,1 €/asukas) ja vuonna 2022 yhteensä 47 146 000 € (9,7 €/asukas). Yhteensä myönnettävä rahoitus vuosille 2021-2022 olisi 62 119 000 € (12,8 €/asukas). Pohjois-Pohjanmaan rahoitus vuonna 2021 olisi esityksessä 1 188 197 € (2,9 €/asukas) ja 3 748 188 € (9,1 €/asukas) vuonna 2022, yhteensä vuosina 2021-2022 4 936 385 € (11,9 €/asukas).

Esitetty malli (Malli 1)

v. 2021: 1 188 197 € (2,9 €/asukas)

v. 2022: 3 748 188 € (9,1 €/asukas)

Yhteensä v. 2021-2022: 4 936 385 € (11,9 €/asukas)

Rahoitus hyvinvointialueelle muodostuisi laskennallisesti kumpanakin vuonna perusosasta (20 %), hyvinvointialueen kuntien asukasmäärästä (40 %) sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen nykyisten järjestämisvastuullisten määrästä (40 %). Esitetyn mallin lisäksi rahoituksen määräytymisessä on esitetty vaihtoehtoinen malli (Malli 2), jossa perusosalla, asukasmäärällä ja järjestämisvastuullisten määrällä olisi yhtäläinen 1/3 painoarvo vuonna 2021. Perusosa on mallissa 2 poistunut vuoden 2022 rahoituksen määräytymistekijöistä, joten rahoitus määräytyisi asukasmäärän ja järjestämisvastuullisten määrän perusteella, molemmilla olisi 50 % painoarvo. Pohjois-Pohjanmaalle kohdistuva rahoitus olisi tässä mallissa yhteensä noin 0,3 M€ suurempi kuin esityksen mukaisessa mallissa.

Vaihtoehtoinen malli (Malli 2)

v. 2021: 1 110 166 € (2,7 €/asukas)

v. 2022: 4 125 759 € (10,0 €/asukas)

Yhteensä v. 2021-2022: 5 235 925 € (12,7 €/asukas)

Pohjois-Pohjanmaalla on alueista eniten kuntia (30) ja järjestäjien määrä 23 on alueista 3. korkein. Siitä huolimatta sekä esitetyssä rahoitusmallissa että vaihtoehtoisessa mallissa Pohjois-Pohjanmaan rahoitus asukasta kohti jäisi kokonaisuudessaan alle maan keskiarvon. Esitetyissä rahoitusmalleissa kaikille hyvinvointialueille tasasuuruinen perusosa näyttäisi hyödyttävän suhteellisesti enemmän pienempien hyvinvointialueiden rahoitusta. Malleissa järjestämisvastuulliset saavat pisteitä ja kunta joka kuuluu kuntayhtymään jää ilman pisteitä. Itsenäisesti sote-palvelut järjestävä kunta saa pisteen. Rahoitusta kohdentuu enemmän hyvinvointialueille, joissa kunnat järjestävät palvelut itse. Rahoitusmallin muodostamisessa lienee arvioitu, että kuntayhtymien perustamisen myötä kehittämistyötä on jo tehty, mikä vähentäisi valmistelutyötä ja tarvittavaa rahoitusta alueilla. Toisin sanoen rahoitusmalleissa alueet, joissa järjestämistä on osin siirretty ”isommille harteille”, sote-kuntayhtymille, kuten Pohjois-Pohjanmaalla on tehty, saavat siis rahoitusta keskimääräistä vähemmän.

Rahoitusmallit eivät riittävästi huomioi Pohjois-Pohjanmaan erityiskysymyksiä. Maakunta on maantieteellisesti erittäin laaja. Alueen pitkät etäisyydet tuovat valmisteluun omat haasteensa toimivista etäyhteyksistä huolimatta. Kuusamosta Reisjärvelle tulee matkaa noin 400 km ja Pohjois-Pohjanmaa vastaa pinta-alaltaan yli kahdeksaa eteläistä hyvinvointialuetta. Pohjois-Pohjanmaan tulevan hyvinvointialueen henkilöstömäärä tulee olemaan maan kolmanneksi suurin, noin 18.000 henkilöä. Oulun väestö on noin puolet koko maakunnan väestöstä ja Oululle muutos palvelujen järjestäjänä on erityisen suuri ja vaativa. Rahoituksen tulee olla suuruudeltaan riittävä, jotta asukkaiden yhdenvertaisuus eri hyvinvointialueiden välillä voidaan turvata.

Pohjois-Pohjanmaalla hyvinvointialueen muodostaminen tarkoittaa huomattavaa työmäärää sekä hyvinvointialueella että alueen kunnissa. Voimaannpanolaissa luetellut tehtävät huomioiden

muutoksen valmistelu tulee olemaan erittäin vaativaa ja aikataulullisesti haastavaa. Valmistelutyötä on aloitettu rakennehankkeen tuella, mutta pääosa voimaanpanolaissa luetelluista tehtävistä on aloittamatta.

Lisäksi on huomioitava, että Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella toteutetaan hyvinvointialuevalmistelun lisäksi samanaikaisesti kahden pelastuslaitoksen yhdistyminen. Kahden pelastuslaitoksen yhdistyminen on mittaluokaltaan ja työmäärältään huomattava valmistelutyö. Pelastuslaitoksella ei ole ollut käytettävissä erillistä rahoitusta rakenneuudistusta palvelemaan alueelliseen valmisteluun eikä valmistelua ole vielä kyetty aloittamaan.

On myös huomioitava, että hyvinvointialueiden muodostamista on tehtävä vahvassa yhteistyössä peruskuntien kanssa. Valmistelu edellyttää merkittävää työpanosta myös alueen kunnilta.

Asetusluonnoksen perustelumuistion mukaan uudistuksen valmistelun määrärahatarve perustuu osittain edellisen vaalikauden maakunta- ja soteuudistuksen valmistelussa tuotettuihin laskelmiin ja suunnitelmiin sekä kuntien ja kuntayhtymien vastaavien toimintojen kustannuksiin. Edellisen vaalikauden aikana myös kunnat rahoittivat valmistelua. Valmistelun määrärahatarpeen arviointia ei esitetyillä perusteilla ole voinut tehdä riittävän luotettavasti.

Yhteenvedona toteamme, että esittävä rahoitus on riittämätön eikä vastaa Pohjois-Pohjanmaalla tehtyjä arviolaskelmia valmisteluun tarvittavasta rahoituksesta. Rahoitusta tulisi merkittävästi lisätä ja arvioida uudelleen myös rahoituksen määräytymisperusteita. Oulun kaupunki esittää, että rahoituksen kokonaistasoa kasvatetaan merkittävästi ja rahoituksen määräytymisperusteena käytetään pelkästään järjestämisvastuullisten organisaatioiden määrää.

Rahoituksen tulee mahdollistaa täysipainoinen valmistelutyö alueilla huomioiden sekä hyvinvointialueella että peruskunnissa tehtävä valmistelu ilman omavastuuosuutta. Tämä tarkoittaa, että myös peruskunnissa tehtävä valmistelutyö hyvinvointialueen rakentamisessa tulee korvata.

b) HUS-yhtymän valmistelun rahoituksen määräytymisperusteet

-

Muut huomiot asetusluonnokseen tai perustelumuistioon

Muut huomiot

Alueille on 30.6.2020 myönnetty erillinen rahoitus rakenneuudistusta palvelemaan alueelliseen valmisteluun. Sen osa-alueelle 1 kohdennettu osuus on rajattu käytettäväksi vapaaehtoiseen

alueelliseen valmisteluun ja hankekoordinaatioon. Tämä rahoitus tulee voida hyödyntää asetusluonnoksen mukaisen rahoituksen ohella hyvinvointialueen valmistelussa.

Tuomaala Päivi
Oulun kaupunki/Hyvinvointipalvelut - Hyvinvointijohtaja Kirsti Ylitalo-
Katajisto